

de kaotiska förhållandena efter det. När general Sisi störtade den islamistiska presidenten Mursi år 2013 och ordning återställdes gav den koptiske påven Tawadros II sitt helhjärtade stöd till Sisi. Det här är ett ständigt dilemma för kopterna och andra kristna i regionen: stabilitet är bra för en trängd minoritet, men stabilitet kommer i regel till priset av att man tummar på demokratin och de mänskliga rättigheterna. Däremot har det skett en förändring sedan Tawadros tillträdde såtillvida att det ekumeniska arbetet förstärktes och det har tagits steg mot en demokratisering inom kyrkan.

Nora Stene analyserar i sitt bidrag (ss. 135–155) den koptiska söndagsskolan, som haft stor betydelse i den koptiska renässans som ägde rum på 1900-talet. Eftersom kyrkan inte kan rekrytera nya medlemmar utifrån är det helt avgörande med tanke på framtiden att ge sina egna barn och ungdomar en gedigen kristen fostran.

I det åttonde kapitlet (ss. 157–172) ger Anne Hege Grung en introduktion till de kristna kyrkorna i Libanon. Mycket är väl skrivet och intressant, bland annat det faktum att de kristna i Libanon går flitigare i kyrkan än muslimerna i Moskén. Märkligt är det dock att författarinnan tror att Johannes Paulus II:s klassiska uttalande om att "Libanon är mer än ett land, det är ett budskap till öst och väst" härstammar från dennes efterträdare, Benedikt XIV. Och jag har inte varit i stånd till att luska ut vilket folk Grung syftar på med "sassinerna". I det nionde kapitlet (ss. 173–192) analyserar Kai E. Kverme olika visioner för de kristna i Libanon. Han koncentrerar sig på "patriarken, generalen och doktorn", det vill säga den tidigare maronitiska patriarken Nasrallah Sfeir, general Michel Aoun och Dr. Samir Geagea samt maktkampen mellan dessa. De kristna i Libanon är politiskt splittrade, men har trots det en stark ställning både politiskt, ekonomiskt, kulturellt och medialt.

Brynjar Lia analyserar i sitt bidrag (ss. 193–213) vad dagens jihadist-rörelser anser om de kristna. Retoriken mot "korsfararna" är hatisk, men med det menas västvärlden, inte de kristna i Mellanöstern. Lia har analyserat jihadistisk litteratur, bland annat Islamiska Statens engelskspråkiga tidning *Dabiq*, och kommit till att jihadisterna i enlighet med islamisk tradition inte vill utrota de kristna utan att dessa ska ingå en pakt om underkastelse och betala *jizya*. Gör de det blir de lämnade ifred. Lia har säkert rätt på denna punkt, men dessvärre finns det talrika exempel på att jihadisterna varit så fanatiska att de i handling gått längre än så och bombat kyrkor, kidnappat kristna flickor och ställt kristna inför valet att konvertera eller dö.

I ett ytterst intressant kapitel (ss. 215–236) beskriver Berit S. Thorbjørnsrud ett dåligt känt faktum, nämligen att de kristnas antal på den arabiska halvön har ökat markant. Det torde idag finnas 3,2 miljoner kristna på den arabiska halvön vilket är mer än i alla andra länder i Mellanöstern sammanlagt, Egypten borträknat. I Saudi-Arabien finns inte en enda kyrka, men i Kuwait, Förenade Arabemiraten, Qatar och Oman har det under senare tid byggts stora katolska, ortodoxa, koptiska, anglikanska och andra kyrkor. Så gott som alla kristna i dessa länder är gästarbetare, med ytterst begränsade rättigheter. Bara ett fåtal kan räkna med att någonsin få medborgarskap.

I det sista kapitlet (ss. 237–258) analyserar Sven Thore Kloster hur man i Norge sett på de kristna i Mellanöstern. En stor del av kapitlet handlar om Israel/Palestina-konflikten men också senare års rapportering om ökad förföljelse tas upp. Kloster understryker vikten av att inte sticka under stol med negativa element hos Mellanösterns kristna, som bristande jämställdhet och utbredd antisemitism.

Som helhet är boken – som alla antologier – ojämn. Många bidrag

ger en bra översikt över frågeställningarna och vissa är speciellt insiktsfulla. Men mycket är också så förutsägbart.

SVANTE LUNDGREN
DOC., SÖDERTÄLJE

**SAMUEL BYRSKOG,
TOM HOLMÉN & MATTI
KANKAANNIEMI (ED.)**
**The Identity of
Jesus: Nordic Voices.
Wissenschaftliche
Untersuchungen zum
Neuen Testament 373.**
**Tübingen: Mohr Siebeck
2014. 250 s.**

Kysymykseen Jeesuksen identiteettistä ja itseymmärryksestä palataan tutkimuksessa yhä uudestaan. *The Identity of Jesus: Nordic Voices* esittelee Jeesuksen identiteetin tutkimuksen nykytilaa. Artikkelikokoelman tekstit perustuvat Åbo Akademiassa järjestetyssä symposiumissa vuonna 2010 pidettyihin esitelmiin. Teoksen tavoitteena on erityisesti esitellä pohjoismaisten tutkijoiden tekemää historiallisen Jeesuksen tutkimusta. Kari Syreeni aloittaa kokoelman lähestymällä historiallisen Jeesuksen tutkimusta hermeneuttisesta näkökulmasta. Hän tarkastelee Jeesustutkimuksen historiaa ja sitä, miten tutkijat ovat konstruoineet sekä Jeesus-tutkimuksen historiaa että historiallista Jeesusta. Tämän jälkeen seuraa yhdeksän varsinaisesti historialliseen Jeesukseen keskittyvää artikkelia.

Per Bilde käsittelee Jeesuksen omintakeisuutta verrattuna muihin samana aikana vaikuttaneisiin juutalaisiin hahmoihin kuten Johannes Kastajaan, Qumranin teksteissä esiintyvään Vanhurskauden opettajaan sekä Juudas Galilealaiseen. Aiemmassa tutkimuksessa Jeesuksen ainutlaatuisuus on ollut ongelmaton lähtökohta, joten sitä ei ole tut-

kittu. Bilden tutkimuksen tulokse-
na on, että Jeesus ei ole täysin eri-
lainen, muttei myöskään täysin sa-
manlainen kuin muut samanaikaiset
hahmot. Jeesus edustaa samaa es-
katologisen profeetan tyyppiä, josta
löytyy muita esimerkkejä Palestiinan
juutalaisuudesta. Ainutlaatui-
nen suhteessa muihin messiashah-
moihin Jeesus on eksorsistina, pa-
rantajana ja ihmeidentekijänä. Myös
suhteessa Mooseksen lakiin Jeesus
on osittain omintakeinen.

Matti Kankaanniemi tutkii Jee-
suksen isäsuhdetta käyttäen apu-
na psykobiografiaa. Psykobiografi-
an tarkoituksena ei ole tehdä psyki-
atrasta diagnoosia vaan käyttää psy-
kologian teorioita ymmärtämään ja
selittämään historiallista hahmoa.
Kankaanniemi tarkastelee kahta ai-
kaisemmin Jeesuksen isäsuhteesta
tehtyä tutkimusta. John W. Mil-
lerin mukaan Jeesuksen isäsuhde
oli hyvä, kun taas Andries van Aar-
de on ehdottanut, että Jeesukselta
puuttui hyvä isäsuhde. Kankaanniemi
kritisoi ansiokkaasti van Aarden
ajatusta siitä, että Jeesus olisi omak-
sunut naisen sosiaalisen roolin. Jee-
sus osallistui julkiseen elämäänsä, mi-
kä kuului miehen sosiaaliseen roo-
liin. Kankaanniemi kyseenalaistaa
myös van Aarden tulkinnan siitä,
että naisen rooli näkyisi Jeesuksen
empaattisuudessa. Kankaanniemen
mukaan esimerkiksi tuhlaajapoika-
vertaus on todisteena Jeesuksen
lämpimästä isäsuhteesta. Kankaan-
niemi päätyykin kannattamaan Mil-
lerin tulkintaa.

Pitkö Jeesus esikuvanaan pro-
feetta Eliaa? Tobias Hägerland tar-
kastelee tätä John P. Meierin esit-
tämää hypoteesia. Esimerkiksi Elia
ja Jeesus eivät kirjoittaneet mitään
ja olivat kumpikin kierteleviä pro-
feettoja. Nämä eivät kuitenkaan ole
osoituksia siitä, että Jeesus olisi pitä-
nyt Eliaa esikuvanaan. Hägerlandin
mukaan Meierin hypoteesissa on-
kin useita heikkouksia. Ainoastaan
opetuslasten ottamisessa Elia saat-
toi toimia esikuvana Jeesukselle. Hä-
gerlandin mukaan Jeesus on pitänyt

esikuvanaan ennemminkin Jesajan
kirjaa, erityisesti sen 61. lukua.

Jeesuksen julistuksen keskeinen
elementti, Jumalan valtakunta, ei
Hans Kvalbeinin artikkelin mukaan
viittaa Jumalan valtaan toisin kuin
usein on esitetty. Prepositiot ja muut
valtakunnasta käytetyt kielikuvat vii-
taavat siihen, että Jumalan valtakun-
ta on konkreettinen paikka. Jeesus
puhuu esimerkiksi valtakuntaan si-
säänmenosta sekä valtakunnan peri-
misestä. Myös se, että Jumalan valta-
kunnan vastakohtana esitetään hel-
vetti, viittaa siihen, että valtakunta
on paikka. Kvalbein tarkastelee myös
valtakunnasta käytettyjä vertauksia ja
sanontoja, joissa valtakunta esitetään
juhlanan tai ateriana.

Samuel Byrskog tutkii artikkelis-
saan Jeesuksen didaktista identiteettiä.
Byrskog painottaa, että Jeesuksen
identiteetti opettajana ei näy pelkäs-
tään hänen puheessaan vaan myös
teoissa, esimerkiksi eksorkismeissa.
Tämä oli yleistä antiikin maailmassa,
sillä oppilailta odotettiin opettajan
tekojen jäljittelyä, ei pelkkää opetta-
jan sanojen muistamista. Jeesus kui-
tenkin eroaa muista antiikin opetta-
jista, koska hän valitsi itse oppilaansa
ja oli ainoa opettaja oppilailleen. Jee-
suksen tekojen tärkeys hänen didak-
tiselle identiteetilleen näkyy myös
kiistoissa Jeesuksen auktoriteetista,
jotka liittyvät nimenomaan Jeesuk-
sen tekoihin, eivät niinkään Jeesuk-
sen opetuksen sisältöön.

Jeesuksen vertausten konteks-
teja pidetään yleensä sekundaarisina,
mutta Renate Banschbach
Eggen toteaa, että konteksti mää-
rittää sen, miten vertaus ymmär-
retään. Esimerkiksi vertauksen ka-
donneesta lampaasta ymmärretään
viittaavan syntisen löytymiseen ni-
menomaan kontekstinsa perusteel-
la. Jotta Jeesuksen alkuperäinen sa-
noma voidaan tavoittaa, pitää en-
sin rekonstruoida vertauksen al-
kuperäinen konteksti. Banschbach
Eggen kuitenkin osoittaa, että tut-
kijoiden valitsema konteksti heijas-
taa heidän visiotaan siitä, millainen
historiallinen Jeesus oli. Tuloksena

on kehäpäätelmä. Kun alkuperäis-
tä kontekstia ei tiedetä, vertausten
käyttö Jeesuksen identiteetin ja sa-
noman ymmärtämiseksi on ongel-
mallista. Banschbach Eggen kehota-
akin varovaisuuteen rekonstruktio-
iden teossa. Vaikka Jeesuksen alku-
peräinen sanoma pysyisikin piilossa,
vertausten avulla voidaan selvit-
tää Jeesuksen tapaa opettaa. Ban-
schbach Eggenin mukaan vertaus-
ten tarkoituksena oli jotain tunnet-
tua ja kiistatonta esittämällä selittää
tuntematon ja kiistanalainen. Tämä
on yleinen didaktinen metodi, mikä
Banschbach Eggenin mukaan osoit-
taa Jeesuksen olleen suuri opettaja.

Thomas Kazen tutkii Jeesuksen
konflikteja fariseusten kanssa sa-
patti-, puhtaus- ja avioerokysymyk-
sissä. Avioerokysymyksessä Jeesus
näyttää vastustavan liberaalia linjaa.
Toisin on sapattikonflikteissa, joissa
Jeesus kannattaa liberaalia käytän-
töä. Puhtauskysymykset Jeesus rela-
tivoi priorisoimalla oikeudenmukai-
suuden ja ihmisten tarpeet ja hyvin-
voinnin. Edelleen Jostein Ådna esit-
tää, että Jeesus ei mennyt Jerusa-
lemiin pragmaattisista syistä kuten
esimerkiksi Schweizer ja Bornkamm
ovat esittäneet. Pikemminkin Jee-
suksen matka liittyy eskatologisiin
Siion-traditioihin, joiden esiintymis-
tä Vanhassa testamentissa ja var-
haisjuutalaisuudessa Ådna esitte-
lee. Jeesuksen matka Jerusalemiin
oli hänen eskatologisen missionsa
huipentuma.

Kokoelman päättää Tom Holmé-
nin artikkeli, jossa hän tutkii Jeesus-
ta seurakunnan perustajana. Hol-
mén tarkastelee tradition jatku-
vuutta varhaisesta juutalaisuudesta
historiallisen Jeesuksen kautta var-
haiskristittyihin tutkimalla kivimeta-
foran käyttöä Vanhassa testamentis-
sa, varhaiskristillisyydessä sekä Jee-
suksen puheessa.

Teos tarjoaa kattauksen erilaisia
näkökulmia Jeesuksen identiteetin
tutkimukseen. Kirjan artikkelit ky-
seenalaistavat aikaisemman tutki-
muksen tuloksia ja siten edistävät
historiallisen Jeesuksen tutkimusta.

Erityisen ansiokasta on se, että useassa artikkelissa kiinnitetään huomiota siihen, miten aikaisemmassa tutkimuksessa tutkijoiden oma teksti on vaikuttanut heidän tekemiinsä tulkintoihin (Syreeni ja Banschbach Eggen). Tämän tyyppistä pohdintaa olisi kaivannut myös artikkelien kirjoittajilta. Kunkin ajan Jeesus-kuvalla on tunnetusti tapana heijastaa aikansa ilmiöitä. Vaikuttaako 2000-luvun alun konteksti jotenkin siihen, miten historiallista Jeesusta tutkitaan ja millaisiin tuloksiin Jeesuksen identiteetistä päädytään? Vaikka teoksen anti on suunnattu enemmän tutkijoille kuin laajemmalle yleisölle, myös satunnainen lukija saanee kirjasta virikkeitä ja pohdittavaa.

SUSANNA ASIKAINEN
TEOL. TRI., HELSINKI

JOHN M. G. BARCLAY
Paul and the Gift. Grand Rapids, MI: Eerdmans 2015. 656 s.

Harva eksegeettinen teos rohkenee luvata lukijoilleen yhtä paljon kuin John Barclayn *Paul and the Gift*, monografia Paavalin armon teologiasta lahjan käsitteen valossa. Esipuheessa Barclay toivoo kirjan olevan historiallisesti uskottava, eksegeettisesti vastuullinen, teologisesti sivistynyt ja hermeneuttisessa mielessä hyödyllinen. Eksegeetit ovat viime vuosikymmeninä olleet kernaasti jonkin tutkimussuuntauksen tuolla puolen (beyond), ja niinpä myös Barclay lupaa tarjota Paavali-tulkinnan, joka on päässyt eteenpäin niin reformaation tulkintatraditiosta kuin ”Uudesta Paavali-näkökulmastakin”. Vielä harvempi teos onnistuu lunnastamaan lupauksensa siinä määrin kuin tämä avartava lukukokemus, joka tarjonnee aihetta debattiin Paavali-tutkimuksen seuraavan vuosikymmenen ajaksi.

Kirja lähestyy armon käsitettä lahjan antropologisen ja historiallisen tutkimuksen kautta sekä tarkastelee näkemyksiä armosta toisen temppelein ajan juutalaisilla kirjoittajilla ja Paavalilla. Keskeinen tulokulma Paavalin teologiaan on Kristus-tapahtuman ymmärtäminen lahjana, johon pätee lahjan antamisen ja saamisen dynamiikka. Paavali asetetaan huolellisesti juutalaiseen ja kreikkalais-roomalaiseen kontekstiinsa, ja hänen erityiskorostuksiinsa suhteutetaan aikalaiskirjoittajien painotuksiin. Analyysin aikana paljastuu, että ”armon on kaikkialla toisen temppelein ajan juutalaisuudessa, mutta se ei ole kaikkialla samaa” (s. 6).

Barclay lähtee liikkeelle lahjan antropologisesta tutkimuksesta ja etenee kreikkalais-roomalaisten kirjoittajien käsityksiin lahjojen antamisen dynamiikasta. Antropologinen tarkastelu osoittaa, että vapaan ja vastikkeettoman lahjan ihanne on modernin länsimaisen kulttuurin tuote. Paavalin ajan maailmassa lahjat kuuluivat vastavuoroisiin suhteisiin: vaikka osapuolilla olisi ollut suurikin statusero, lahjan vastaanottamiseen kuului olennaisena osana velvollisuus vastata siihen. Oli myös tyypillistä mitoittaa lahja huolellisesti saajan arvon ja ansioiden mukaan. Barclay kehottaakin länsimaisia tutkijoita tiedostamaan omien lahja- ja armokäsitystensä kulttuurisidonnaisuuden.

Kirjan toisessa luvussa tarjoillaan käsitteellisiä työvälineitä, joiden avulla on mahdollista pureutua eri kirjoittajien käsityksiin armosta lahjana ja eritellä näiden käsitysten eroja ja yhtäläisyyksiä. Jos lahjan antaja on Jumala, hän epäilemättä antaa hyviä ellei peräti täydellisiä lahjoja. Mutta millainen on täydellinen lahja? Barclay esittää, että täydellisen lahjan idea voidaan viedä äärimmäisyyksiin kuudella eri tavalla, joita hän nimittää lahjan idean täydellistymiksi. Ensiksi, on mahdollista korostaa lahjan runsautta: mitä yletömämpi lahja on, sitä täydellisem-

pi se on. Toiseksi voidaan tarkastella lahjan antajaa. Lahjan antajan ainutlaatuisuus merkitsee, että hän toimii vain ja ainoastaan hyväntahtoisesti ja tuottaen pelkkää hyvää. Markion ei ole ainoa teologi, joka korostaa, että Jumalan armon kääntöpuolena ei voi olla jumalattomien rankaiseminen ja tuhoaminen. Kolmanneksi lahjan ensisijaisuus puolestaan liittyy lahjan ajoitukseen. Koska Jumala antaa lahjansa ensin, lahja ei ole vastalahja vaan spontaani avokätisyyden osoitus. Edelleen lahjan epäsuhtaisuus merkitsee, että lahjan antaja ei varmista, että saajat ovat lahjan arvoisia. Kiusaus kääntää tämä ansiottomaksi armoksi on suuri, mutta Barclay itse systemaattisesti välttelee vastaavia ilmauksia. Lahjan vaikuttavuus puolestaan keskittyy siihen, mitä lahja saa vastaanottajassa aikaan. Lopuksi vastavuorottomuus merkitsee, että lahja irrotetaan vastalahjojen kierteestä. Nykyajalle tyypillinen altruistisen antamisen ihanne ei kuitenkaan ollut antiikissa tavallista. Nämä kuusi lahjan mahdollista täydellistymää esiintyvät harvoin yhtäaikaa. Usein teologiset tekstit pitävät esillä muutamaa niistä.

Barclayn hieman hankalasti nimettyjen käsitteiden arvo paljastuu kirjan kolmannessa luvussa, jossa hän soveltaa niitä Paavalin tulkintahistoriaan. Barclay osoittaa, kuinka tulkitsijat antiikista nykypäivään lukevat Paavalia omien armokäsitystensä valossa. Puhuessaan vapaasta tai silkasta armosta kirjoittajat voivat tarkoittaa tyystin eri asioita ja olla sokeita omastaan poikkeaville armon määritelmille. Niinpä ”Augustinus ei uskonut armoon enemmän kuin Pelagius; hän yksinkertaisesti uskoi siihen *eri tavalla*” (s. 77).

Kirjan toisessa osassa (luvut 5–10) tarjotaan vaihtoehto E. P. Sandersin klassikkoteoksessaan *Paul and Palestinian Judaism* hahmottelemalle liitonomismille. Barclay tarkastelee viiden toisen temppelein ajan juutalaisen tekstin teologiaa Jumalan armosta ja hyvyydestä. Mu-